

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՎԱԾ 1899 ԹՒԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(27-րդ ՏԱՐԻ)

ԴՐԱՎԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԿՐԻ

«ՄՇԱԿ»-ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՐ ԴՈՒՆԻՔ ԳՐՈՒՄԱՐՈՒՄ ԵՒ ԴՈՒՆԻՔ ՈՒՎՈՐՈՒԹՅԱՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՄ. «Մշակ» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսականը՝ 9 ռ., ինն և ութ ամսականը՝ 8 ռ., եօթ ամսականը՝ 7 ռ., վեց ամսականը՝ 6 ռ., հինգ ամսականը՝ 5 ռ., չորս ամսականը՝ 4 ռ., երեք ամսականը՝ 3 ռ., երկու ամսականը՝ 2 ռ. և մի ամսականը՝ 1 ռուբլի: ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամբիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 ռուբլի. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 ռուբլի:

«ՄՇԱԿ»-ն գրվել կարելի է ԽՐԱՎԱՐԱՏԱՆԸ (Բաղրամյայ և Բարսեղյայ փողոցների անկիւն): Կարողութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿ»-ն գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելու, պէտք է գրվել հետևեալ հասցեով. ТИФЛИСЪ, Редакция „МШАКЪ“, իսկ արտասահմանից՝ ТИФЛИС, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

Ա Պ Ա Ռ Ի Կ Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ն Զ Է Ը Ն Գ Ո Ւ Ն Վ Ո Ւ Մ

ԲՈՎԱՆԻՍՏԻԿՈՒԹԻՒՆ

Անհրաժեշտ է բարեփոխութիւնը. Սթամբուլի նշաններ. Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հայ-առևտրական որոնողները. Մոսկովայից. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Թիֆլիսից. Արտաքին լուրեր. ԽՈՒՆ ԼՈՒՐԵՐ. ԶԵՆՈՒԳԻՐՆԵՐ. ԲՈՐՈՍ. ԵԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ. ՆԵՐ. ԲԱՆԱՍԻՐՎԱՆ. Վեներաբլի Միլիթաների անտեսական կայսրութիւնը:

ԱՆՀՐԱՏԵՑ Է ԲԱՐԵՓՈՒԹԻՒՆԸ

Այն խառն, երբեմն, անորոշ դրութիւնը, որի մէջ գտնվում է սեփականութիւնը Անդրկովկասում, վաղուց իր վրա է դարձրել թէ՛ մամուլի և թէ՛ լեկավարող շրջանների ուշադրութիւնը: Սեփականութեան անորոշութեան պատճառով կանգ են առել շատ գործեր: Անկարելի է կանոնաւոր կերպով օգտվել հողից, անկարելի է նրան դրաւ դնել բանկերում փող վերցնելու նպատակով. անկարելի է մտածել

ԲԱՆԱՍԻՐՎԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԻԹԱՐԲԱՆՆԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

«Մշակ» № 219-ի ներքին լուրերի մէջ կարդացինք հետևեալ լուրը. «Հաստատ աղբիւրից մեզ հաղորդում են, որ հայր Ղևոնդ Ալիշան այժմ պատրաստ ունի մի քանի հեղինակութիւններ, ինչպէս են՝ հին Հայաստանի աշխարհագրութեան քարտէզ, երկու (տասներկու) ըստոյալ հատորներ «Հայկական» (Հայկական) աշխարհագրութեան քարտէզ, և այլն: Բայց Վենետիկի Միլիթարեան վանքը նիւթական միջոցներից զուրկ լինելով (?), հնար չը կայ տպագրութեան խնամել պատկառելի գիտնականի այդ գործերը: Մեր կողմից կաւեպցիները, որ բացի յիշատակածներից պատրաստ են նաև հետևեալ գրուածները. 1) «Բիւսանական յարաբերութիւնը Հայոց ընդ եւրոպական եկեղեցական և աշխարհական իշխանութիւնս». 2) «Պատմական վկայաբանութիւն Հայ նահապաղաց», և այլ մեծ և փոքր հեղինակութիւններ:

Արդ՝ հաւաստի աղբիւրից հաղորդւած այս տեղեկութիւնը՝ բաւականութիւն չը տալով «Մշակ» խմբագրութեան, իր կողմից գետնից է մի աղբու հարցական նշան, իբր տարակուսելով

լինի, որ իւրաքանչիւր անձ կարողանայ իր իրաւունքները պաշտպանել: Բայց ցուցակագրութիւնը վերջանալուց և որոշ ձև ստանալուց յետոյ նա համարվում է օրէնքի տակ մտած և անդառնալի կերպով հաստատված: Այնուհետև իւրաքանչիւր նոր փոփոխութիւն կը կատարվի նախկին ցուցակագրութեան հիման վրա:

Այդ նոր հաստատութիւնները վաղուց էին սպասվում: Բաղմաթիւ գործեր տարիների ընթացքում զիջել են և չեն կարողանում առաջ գնալ շնորհիւ խճճված և անորոշ դրութեան, որի մէջ գտնվում են մարզկանց սեփականութեան իրաւունքները: Մինչդեռ սեփականութիւնը պատկանում է այնպիսի իրաւական շրջանին, ուր պահանջվում են անպայման ձգտութիւն, բացարձակ պարզութիւն, անկասկածելիութիւն: Առանց այդ հիմնական պայմանների սեփականութիւնը գտնուում է խաղաղ, և շատ անգամ պատճառ է լինում զգալի թիւրմացութիւնների, ընդհանրութեան և ձախարհութիւնների:

Որքան վաղ իրադրվի նոր ծրագիրը, այնքան աւելի վաղ կը սկսի օգտվել աղբարեւակութիւնը իր սեփականութիւնից: Ֆինանսների միւնիստրութիւնը այդ ծրագրի իրագործման մէջ տեսնում է մեծ օգուտ և այն բանում, որ սեփականութիւնների որոշվելով կընդարձակվի և կը լայնանայ կրեդիտի գործը: Եւ այդպիսով թէ՛ աղբարեւակութիւնը կը շահվի զգալի կերպով և թէ՛ կառավարութիւնը պետական բանկի և նրա բաժանմունքների միջոցով կաւեպցի իր եկամուտները: Այդ պատճառով ֆինանսների միւնիստրութիւնը ամեն կերպ նպաստում է ծրագրի շուտ իրագործվելուն:

ՍԺԱՓՄԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

Գերմանիայում բարձրանում են գիտութեան մարդկանց հեղինակաւոր բողոքները այն ուղղութեան դէմ, որ բռնել է Բերլինի կաթնից վերջին ժամանակներս: Անկարելի է ասել, թէ Վիլհելմ կայսրի քաղաքականութիւնը ընդհանուր համակրութիւն է վայելում միացած կայսրութեան մէջ, կամ անտարբեր բարեհաճութեան է արժանանում: Մենք արդէն հաղորդեցինք, որ պրոֆեսոր Կլեյբերգը բողոքեց օտարերկրացի անմեղ մարդկանց Գերմանիայից աքսորելու դէմ: Այժմ մասնաւոր ենք անում այն բողոքը,

կան հաշիւները՝ իրականից, տեսականը՝ գործնականից:

Արդ ապրիլ կամ թէ՛ մասնաւոր հաստատութեանց նկատմամբ իսկ, կայր բաղդը յաջողութեան անհուն չէ զարկել բարի: Պէտք է ուրեմն աշխարհակենցաղ շրջանի մէջ՝ ի նկատի ունենալ որ Միլիթարեան վանքը ևս իր երկու դարձ գոյութեան ընթացքում, ժամանակ առ ժամանակ աճողով կորուստներ է հանցնել, նկատմամբ իր փոքր եկամտի աղբիւրներին, զրգուել է Սեբաստացու ինչպէս մակոյլը ևս նեղութեան ալիքներու մէջ: Բայց Միլիթարեան հայրերն անձնատիրութեամբ և տնօրէն մեղով գործունէութեամբ՝ առանց վնասելու շարունակել են և քան զես ծակել ամենազգի գիտութիւններ, յառաջել միտ և զարգացնել բազմաթիւ տըպարանը, զարդարել Մենաստանի հասարակաց ինտիւնները, որոց պատշաճաւոր գեղեցկութեան վրայ հիմնում են այցելուք՝ օտարն և հայազգին:

Միլիթարեան տարեգրութեան մէջ ամսուանալի է այն էջն, յորում արձանագրուած է, անցեալ դարու վերջերում, Մենին Նապոլէօնի Վենետիկ առնուին: Յաղթողն յետ յաջողակութեան գեղարուեստի հրաշալիք և զրկելու ի Պաւլով, դրանց նաև քաղաքային դրամատուրգ (բանկը): Այն դրամատուրգի մէջ գտնվում էր նաև Միլիթարեան մի քանի հաղար ֆրանկաց բաւականաչափ դրամատուրգ, որ ձևացած էր նոյն հարց անխնայ աշխատութեամբ և բարեբար անձանց նուէրներով. սա ևս այլոց հետ ի մասին

տիրապետող բուռն ինկան: Միաբանութիւնն իսկոյն դիմեց առ Նապոլէօն աղբիւրադրով մի, ինդրելով յետ տալ իրեն պատկանող դրամապիւսը, բացառելով միանգամայն վաճառելի հիմնարկութեան նպատակը: Նապոլէօն զայնաւ դրամները յետ դարձնել, բայց շնորհեց աղատութիւն ընդհանուր վաճառքի ջնջման անխաւ վճար, գնահատելով Միլիթարեան հայրերին որպէս ուսումնական մի ընկերութիւն, որոյ նպատակն էր՝ Եւրոպայի լուսաւորութիւնն և քաղաքակրթութիւնը տարածել հեռաւոր արևելքում գտնուող իրենց ազգակիցների մէջ և իբրև նշան իր բարձր համակրութեան կանուանէ զայն Եւրոպացեան ձեռնարան — (Տես «Բաղմաթ» 1896, էջ 366):

Նապոլէօնեան փոփոխից յետոյ անցաւ գրեթէ կէս դար. Միլիթարեան հայերն ջանիւ և վատաւով գիշեր-ցորեկ գործելով, առանց աղկիւ վրայ ծանրանալու, հաղիւ հաղ կարողացել էին մոտ յիսուն հազար ֆրանկ զետեղել դարձեալ քաղաքական դրամատուրգ, երբ յանկարծ յուղեցաւ Վենետիկեան ապստամբութիւնն ի 1848 թուականին ընդդէմ Աւստրիայ տիրապետութեան: Դանիէլ Մանին, ապստամբութեան ոգին և առժամանակեայ հասարակապետութեան գլուխը, յետ սպառնալու իր զինակցաց և ջերմ հայրենակցաց դրամները, այն վճարողական և տագնապալից պահուն, հարկ համարեցաւ, ի միջի այլոց, գրել անձաւոր նաև վանքին Արքայօրն և ինդրել (որ նոյնն էր՝ պահան

սուլթանը: Նա ճամբարում հաջի է... Թող Ալ-լահը պայծառացնէ նրան և ապագայումս:

Եւ Բորբախ շարունակում է. «Ես նստած էի Նիփրատի ափին: Պղտոր—դեղնագոյն ալիքները դաժան գոռոցով փրփրում էին ժայռոտ ափերի մէջ և անդհուր էին, մինչդեռ ես սպասում էի մակույկին, որ պիտի անցկայէր ինձ միւս ափը: Ծանր լուծի պէս, համարեա ֆիզիքական ջառ պատճառներով, ճնշում էին իմ ուղեղը այն տպաւորութիւնները, որ ես նոր էի ստացել: Իմ մտաւոր հայեացքի առաջ շարունակ երևան էր գալիս մի ծերունի, որի ձեռքում մնացել էին թնդանօթի բուռները: Եւ ինչպե՞ս, այդ բուռները, թիւրք կառավարութեան հրամանով, թափվում էին աւետարանական—լիւթերական միստիայի վրա, ուր թափվել էին հայերը... Քսան և չորս ժամ միստիաների, չղջապատված բողբոջով, գտնվում էին թիւրքաց բուռների և հրացանների սուղոյի տակ, որոնք ուղղված էին միստիայի դէմ: Այդ միջոցին թիւրքերը բաղադրում ամեն տեսակ զաղանթներով: Եւ դրոշմում հայերի վրա, գնապահ—նուրբան չը դնելով իրանց դոշերի սեռի և հասակի մէջ: Անա նրանք բռնեցին ամենաանուամի թաղաքացիներից մէկին, մորթեցին փողոցում, ինչպէս ոչխար, և նրա մերկ դիակը կախեցին սաղարթի խաւով: Եւ կարծիք և ֆունտերով ծախում էին մարդկային միսը շներ կերակրելու համար: Այս մանրամասնութիւնը խորին լիարժեք հաղորդեց ինձ նշանաւոր դիրք ունեցող և լուսաւորված մի թիւրք: «Հրամանները գալիս էին կառավարութիւնից: Սա մեծ և անահին դժբաղդութիւն է ամբողջ պետութեան համար»:

«Սարապիւնի պատկեր էր նկարվում իմ աչքերի առաջ. նա հայաժողով էր ինձ ամբողջ օրը, նրա նետ էին իմ յիշողութիւնները բաղցած հայ պարիսերի մասին, որոնք խմբերով հանդիպում էին մեզ ճանապարհին: Նրանք աղերսում էին, ողորմութիւն տալ. մի քանիները ցոյց էին տալիս իրանց մանուկներին. նրանք ոչ հաց ունէին, ոչ հագուստ, ոչ տաք բնակարան իրանց սառնոցը երեխաների համար: Մենք, սակայն, պիտի շտապէինք. մենք անցանք նրանց մօտով... Գամալտուս, Ներսիսյան, Ալեքսանդր—իսկ, Նէպոլէոն—և ես ընկղմվեցայ մի կոյտ նոր տպաւորութիւնների մէջ, որոնք առժամանակ ստուեր գցեցին սարապիւնի այս պատկերների վրա, մինչև այն ժամանակ, երբ նորից հասայ գերմանական հողը և կարդացի յրազիրների մէջ այն բոլորի նկարագրութիւնը, ինչ կատարվել է բարձրագոյն յայտարարվել էր մեր թողած երկրում... Այդ ժամանակ նորից կանգնեց մեր աչքերի առաջ աւետարանական—լիւթերական միստիայի հրեշման շինութեան և ձողերից կախված քրիստոնեայ հայի դիակի տեսարանը և ինձ այնպէս լուսաց, թէ միշտ ինչն էին ինձ երևում երկաթալուծային փայլուն ընկերներ ու չղջկառքերի անխնայ, որոնք Գերմանիան ուղարկում է Արևելք իբրև վարձատրութիւն թիւրքերի նետ ունեցած բարեկամութեան: Այս մետաղական գործուածքները չէ որ պիտի մեզ վրա հաստատեն հեռուստ երկիրները—Ասիան մինչև Նիփրատ, մինչև Պարսից ծոցը: «Այսպէս է գերմանական կայսրի թաղաքական»:

Ճիշդ դրամանոցի մէջ գտնուած յիշեալ գումարը, մեծահոգի պայմանով, որ եթէ վերահաստատուի վերահանում հասարակապետութիւնը, այդ դրամաները ևս կրկին յետ դարձնեն Միաբանութեան: Անկարելի էր զլանալ ասպնջական թաղաքին այդ օգնութիւնն իբր ինքնայծար կամքով, ուստի յիշեալ գումարը յանձնուեցաւ թաղ հայրենասիրին: Զախողեցաւ ապստամբաց ձեռնարկն, ընկճուեցաւ Մանին, դրամներն իսպառ կորան, և դարձեալ վանքի եղբայրութիւնը մնաց զուրկ Կարևոր միջոցներից:

Յետ Գանիլեան արկածին, հարկ է խոստովանել, որ յիսուս թուականներից սկսեալ յաջողակ տարիներ ունեցաւ. եղբայրութիւնն մինչև ոչ շատ հեռու ժամանակներս, վասն զի Վ. Պոլսի ամիրանները և մեծատունը, թաղ տեղեակ լինելով ամեն ձախող անցքերին, որոց մերթ ընդ մերթ ենթարկվում էր վանքը, մեծապէս նպաստեցին գրոց տպագրութեան և այլ անհրաժեշտ պիտոյից Մենաստանին: Այդ պատեհ ժամանակամիջոցին Միաբանութիւնը իր փոքրիկ եկամուտները հաւաքելով սկսաւ գնել Խալիլայում հողեր, մօտաւորապէս 6—7 հարիւր օրսական գետին, և այնուհետեւ այդ դարձաւ իբր հաստատուն աղբիւր եկամտից Ս. Ղազարոս վանքին մինչև ցայսօր:

Միւլիթարեանը հազիւ թէ սկսեւ էին իրենց ելնալից կշիռը: Տաւաթարութիւնը գտնել, այս երբորդ անգամ, և անս վրայ հասաւ նոր և մեծ ձախողութիւն մի ևս, 1883 տարւոյն դժբաղդ

նութիւնը, ասում է Բորբախ ի վերջոյ. «միթէ այս բոլորը ապացոյց չէ, որ համաշխարհային թաղաքականութեան հարցերում գերմանական կառավարութիւնն ամենից քիչ է մտածում աւետարանական—լիւթերական ինքնահանաչութեան կրօնական դժբաղդները մասին»:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ-ՌՈՒՄԱԿԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐԸ

«С. Петерб. Вѣдомости» լրագրի մէջ կարդում ենք.

«Թիւրքաց Հայաստանում 1894—1896 թվերին տեղի ունեցած սարսափելի թշուառութիւնները, ի միջի այլ տխուր ժառանգութիւնների, թողեցին 50,000 որբեր: «Եղբայրական օգնութիւն» թիւրքայում վնասված հայերի» ժողովածուի խմբագրութիւնը բացի բուսաց դեսպանութեան միջոցով դանաղաւ ժամանակներն ուղարկած 13,140 ռ. 65 կօպէկ նպաստից, ուղարկեց էլ 5000 ռուբլի մշտական ապաստարաններ հիմնելու համար: Ի նկատի ունենալով, որ իւրաքանչիւր որբ, հայոց պատրիարքարանի հաշուով, նրաւում է մօտ 50 ռուբլի, ժողովածուի խմբագրութիւնն ուղարկեց 5000 ռ. 25 որբեր պահելու համար: Նոր տարվան ընթացքում ինչպէս երևում է բուսաց կայսերական դեսպանութիւնից այս օրերս խմբագրութեան ստացած տեղեկութիւնից, պ. դեսպան Ջինսիլէվ շատ համակրութեամբ վերաբերվեց ապաստարաններ հիմնելու մտքին, և պատրիարքի հետ համաձայնութիւն կայացնելուց յետոյ, վճարված է առաջին ապաստարանը բանալ Բալուի մէջ, Կիարթէքի վիլայէթում: Ապաստարանն ստացաւ հետեւեալ պաշտօնական անունը՝ Orphelinat Arménien Russe, fondé par souscription sous les auspices de la rédaction du Recueil de Moscou. Secours fraternel aux arméniens de Turquie» (Հայ-ուսական որբանոց, հիմնված «Մօսկվայի Եղբայրական օգնութիւն» թիւրքայում վնասված հայերին» ժողովածուի խմբագրութեան նուիրված միջոցներով): Կիարթէքի գրած պատրիարքի նամակից, որի պատճէնը նա սիրալիր կերպով հաղորդել է ժողովածուի խմբագրութեանը, երևում է, որ Բալուի թիւրք նա ընտրել է, որպէս ամենից շատ վնասված տեղերից մէկը և ուր, գաղթականներին ստիպողական կերպով վերադարձնելուց յետոյ, աւելի ևս անցեալ ազգաբնակչութեան աղքատութիւնը, այնպէս որ այդ թիւնը մէջ օրերի թիւը հասնում է 2,255-ին: Որբանոց հիմնելու համար տեղ ընտրված է հնազոյն վանքերից մէկը՝ Գաղղրահայեաց Աստուածամանի վանքը: Յոյս կայ, որ շնորհիւ բարի մարդկանց շարունակվող համակրութեան զէպի անուէր որբերը, խմբագրութիւնը հնարաւորութիւն կունենայ տարվա վերջը երկրորդ հայ-ուսական որբանոց էլ հիմնել, որովհետեւ վերջին ժամանակներս երկրորդ հրատարակութեան օրինակների համար ստացվող նուրբատրութիւնների հոսանքը մեծացաւ: Ի միջի այլոց խոշոր նուիրատուութիւններ ստացվեցին՝ 500-ական ռուբլի, Ա. Ն. Սալամոնից, Ա. Ն. Թայրովից, Ա. Յ. Մատուրովից և Ա. Ա. Երկրորդից. 300 ռուբլի Ի. Ս. Փիլոսովից. 250 ռ.

հրեհին, որ ոչինչ նուազ քան ութսուն հազար ֆրանկաց ծանր լուծ մը դրաւ դարձեալ Միաբանութեան արդէն յոյժած ուսուց վրայ: Այս անգամ կարիքը մեծ էր և ծանր, և դարձանք դժուար և ուժից վեր: Յիրաւի գտնուեցան ինքնայոծար նուիրատուք, բայց ամենամտերիմ բարեկամներ էին, ինչպէս ասել, մեծաւ սահման, Մուրադ-Սալիմյեան վարժարանայ աշակերտը, որոց շատերն աղքատ դասէն էին, հետևապէս հաւաքուած օգնութիւնը՝ պէտքէն համեմատ շատ աննշան, զի հարկն ստիպողական էր, քանի որ հարցը բնակարանի շինութեան մասին էր:

«Մշակի» ընթերցողները, կը յուսանք որ մօռացութեան տուած չեն այն դառն հանգամանքը՝ որ Միւլիթարեան Հարց սրտին մէջ խոր վերք մը բացաւ և հարուածողն իր սիրած աղբիւրն էր: Անս ինչպէս Միւլիթարեանը հեռու հայրենի երկրէն և յարկէն յօտար ծովու մէջ՝ ճակատաւոր կղզիկի մի վրայ պանդխտելով, կենդ չափ նուիրած վրեժնք աղբի մօտաւոր զարգացման, յանկարծ կրակի լափող բողբոջ կանն զիրենք անյարկ և զօրաւոր օգնութեան մը կարօտ:

Կը նային դէպ ի Վասիփ, բայց նորա խոնարհուող արեւ ճառագայթներից ջերմանալու չափ օգնութեան յոյս չեն կարող ունենալ: Ուստի կը մտածուի յայտարարութեան մը՝ առ աղբիւր, և ամենաանոց առ ուստահայ դիմելու, առ աղբիւր փոքր ձեռքները, այլ ո՞նք չեն լսելու:

Ս. Պ. Բէլոգոլովայից. 200-ական ռ. Ժամհարեան եղբայրներից և Տ. Ս. Պոստանյանից. 125 ռ. Պ. Պ. Բօտկինից. 100-ական ռ. հայր Նօնան Կրօնշտապուց, Ի. Ի. Պետրունիկից, իշխանուհի է. Խ. Ս. Սալամոնից, Ս. Ս. Պոլից, 50-ական ռուբլի Ս. Կ. Զանուսովից, Ա. Ա. Կարդինիկից, Մ. Կ. Փօն Մէկկից և Ն. Ա. Նալդիշովից:

Մ Ո Ռ Ս Յ Վ Ա Մ Ն Ե Ր Ը
(Նամակ երևանից)

Ձիւն ու բուք, ցուրտ ու սառնամանիք: Մերկ ու քաղցած, անտուն ու անտէր գաղթականներ: Գուցէ երբեք, վերջին երկու տարիների ընթացքում, մարդկային սպանդանոցից փախած թիւրքահայ գաղթականը այնպիսի կարելի ու նեղութեան մէջ չէ ընկել, այն աստիճան յուսահատութեան չէ հասել, ինչպէս այսօր: Նա այսօր մոռացված է բոլորովին իր եղբայրակցներից, մատնված է անուշադրութեան, անկման: Ներկա տարի առաջ, երբ գաղթականը նոր օրը զրեց բուսաց սահմանի վրա, իր եղբայրակցների կողմից մեծ միւլիթարութեան ստացաւ՝ օգնութիւն ու պատասխարան գտնելով նրա յարկի տակ: Բարեգործական ընկերութիւնները դուրսնալ յատկացրին, հարուստն իր քսակը բացեց, վաճառականը հաղուստ տուեց, գիւղացին իր խրճիթը հրաւիրեց: Բայց այդ բոլորը ժամանակաւոր խնամքներ էին. այդ օգնութեան և եղբայրական կարեկցութեան շուտով տեղի տրուեց մոռացութիւնը, որը ծանրացաւ գաղթականի վրա և դառնացրեց նրա պանդխտ կեանքը:

Եւ այժմ նրա բերանից դարձեալ դառն գանգաւոր են թափվում: Իրաւ, ինչ անի խեղճ գաղթականն այս ձմեռնամուրն բոլոր գործերի գաղաթելուց յետոյ: Ոչ օգնութիւն որ և է տեղից և ոչ էլ աշխատանք. իսկ սովից չը մեղմեւ ինչ համար հարկանքն էր զէթ իր ընտանիքի համար առնուազն 8 ֆունտ հաց, կամ 25 կօպէկ գրաւ: Այդ էլ չը կայ: Գաղթականը ծոյլ չէր, ինչպէս շատերը մեղադրում էին. նա ապացուցեց, որ իր մէջ կայ դեռ ևս այնքան ինքնասիրութիւն, որ սեփական աշխատանքով ապրելու համար նա պատրաստ է և՛ մշակութիւն անելու, և՛ ամենամանր գործեր կատարելու, բայց ինչ անի այն զէպում, երբ ձիւնը եկել է տուն ու դուռը փակել, աշխատանքը բոլոր միջոցները կտրել:

Անս գալիս են տուն օրեր, ուրախութեան շաւաթներ. նոր տարի, ջրօրհնէք, բարեկեցական: Մեղանից իւրաքանչիւրն անխնայ ծախսեր է անելու՝ կեր ու լիւծով, հագուստի վրա շուքելով հարկւրներ. արդօք իւրաքանչիւր մարդ չէր բողբոջ գաղթականին իր խորհրդից մի մասը հանել, մի ճաշ տալ, ինչպէս առաջին տարի, և այդպիսով իր եղբայրական պարտքը կատարել, աչքի առաջ ունենալով և այն, որ վերջին անգամն է կատարուած:

Յեղեք մի պահ էլ մոռանալը անձնականը, միտ բերելը մեր մոռացված եղբորը. երբեմն ունեւոր, նա այժմ թշուառ գաղթական է. տանք

կարող էր կոչել,—յուսաւալով որ տաղանդաւոր և կեղեիկ կացութեան մէջ՝ կարեկցութեան և համակրութեան հանդիպել յաղագայնոց: Բայց քաղաքին (Տիֆլիսում) լրագրիւններէ միոյն միջոցաւ ընդունեց մի ցնդու և թիւն պատասխան,—որից կերպ ասել չէ կարելի,—որ ջրի հետ կուտար Միւլիթարեան Հարց մօտ երկու հարիւր տարուա աղբիւր մտաւորած ծառայութիւնները... Սակայն աղբաւ և լեզուաւ օտար եւրոպացի և ամերիկացի բարեկամը և այցելուք վառաց՝ սպիկանի եղան Միաբանութեան վերաբորուած սրտին. անմիջապէս տաք սրտով և չափաւոր գումարներով փութապէս յայտնել առ նուա միանգամայն իրենց անկեղծ ցաւակցութիւնը, համակրանքն ու օգնութիւնը: Իսկ Միւլիթարեանը որպէս զի վաղօրօք վերահաստատեն իրենց վառելի նախընթաց բարեգործութիւնը և ժիր գործունէութեան ընթացքը, ձեռք առին խիստ խելոյ նպաստական միջոցներ, չափաւորելով մինչև անհարկ իրենց առօրեայ ոգեպահիկ մտնողը, որով կարող եղան շուտով վերականգնել իրենց բնակարանը, կարելի է ասել, նախընթացին աւելի գեղեցիկ, և սակաւ առ սակաւ. մի քանի ամաց մէջ ծածկել և վերջապէս առած պարտքերը:

Այսպէս ուրեմն Միւլիթարեանը՝ ալեկոծութեան վարժած ժիր նաւաստիների նման, անմիջով հաւատարմութեամբ հետեւելով իրենց հիմնադրին, որ անձուկ հանգամանքների մէջ՝ իր բնական կարողութիւնից աւելի քաջութիւն և գործունէութիւն ցոյց տուել է դիւցազնաբար, սկսան դար

նրան մի բաժին մեր սեղանից. դրանով մենք չենք թշուառանայ, բայց շատ թշուառներ կապրեցնենք: Ա.—Իօ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը դեկտեմբերի 19-ին, չարաթ օրը, հրաւիրված էր ճաշի Կովկասի կառավարչապետ իշխան Գոլիցինի մօտ: Ճաշկերպը կայացաւ ժամը 3-ին. հրաւիրված էին նաև թիֆլիսի առաջնորդ Գեորգ արքեպիսկոպոս Սուրենեանց, Կաթողիկոսի գաւազանակիր Կորիւն վարդապետը, կառավարչապետի դիւանատան փոխ-վերատեսուչ Սանդրիկայոյ, կառավարչապետի խորհրդի անդամ Պրիբիլ, գեներալ-լէյտենանտ Սկալսոն: Թարգմանի պաշտօն կատարում էր արեւելեան լեզուների ցէնսոր Ա. Գիլ-միշեան:

Շաբաթ օրը, դեկտեմբերի 19-ին, Գրիգոր Արծրունու մահվան վեցերորդ տարեդարձի առիթով, «Մշակի» խմբագրութիւնը հոգեհանգիստ կատարեց հանգուցեալի գերեզմանի վրա, Թօլիվանքում:

Մենք ստացանք Արևելի պոլիտեխնիկումի պրոֆէսոր Կոնստանտին Ֆադլեկից հանդուցեալ պրոֆէսոր Անդրէաս Արծրունու գերմաներէն լեզուով գրած կենսագրութիւնը: Համառօտ կերպով նկարագրելով Արծրունիների տոհմի պատմութիւնը, նա ուշադրութիւն է դարձնում այն հանգամանքի վրա, որ Գրիգոր և Անդրէաս Արծրունիները Գերմանիա գնացին մի այնպիսի ժամանակ, երբ Ռուսաստանը 60-ական թուականների ամենալաւ գործողների և գործերի աղբեղութեան տակ նոր կեանքի և վերածնութեան էր կոչված, և այդ աղբեղութեան ենթարկվել էին երկու եղբայրները: Գալով երկու եղբայրների ընտրած գործունէութեան ասպարէզին, Ֆադլեկը ասում է, որ այդ կողմից նրանց բնաւորութիւնները բոլորովին տարբեր էին. Գրիգորը՝ իր բնաւորութեան համաձայն, ընտրեց մարտնչողի, խօսքով և գրչով մարտնչողի, ասպարէզը—լրագրական գործունէութիւնը, իսկ հանդարտաբար Անդրէասը հակված էր տոկուն, ծանր, յարատեւ գիտնական աշխատութեան:

Կիրակի, դեկտեմբերի 20-ին, թիֆլիսի ժողովարանում Հայոց բարեգործական ընկերութեան օգտին տրված պարահանդէսը գրաւել էր հասարակութեան մեծ բազմութիւն: Բոլորը կազմված էր շքեղ և ճաշակով: Թէ բազարի իրերի և թէ տոմսակների վաճառումից կայացած արդիւնքը հասնում է մօտ 2000 ռուբլու:

Ռուսաց «Петербургск» պատկերազարդ շաբաթականի դեկտեմբերի 6-ի համարը գրեթէ ամբողջովին նուիրված է Զանչիվի «Եղբայրական օգնութիւն» թիւրքաց հայերին» ժողովածուին: Արտատպված յօդուածների թոււմ գտնվում է և Ա. Ահարոնեանի «Ֆադլեկ-Վարդուհի» պատկերը:

Կիրակի, դեկտեմբերի 20-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, թիֆլիսի I կլասիքական գիմնալիայում կայացաւ տարեկան ակտը, որին ներկայ էին

ձեալ գործել և ձեռնապատկա լինել մեծամեծ աշխատութեանց: Գերազատուեալ Սքաւալար, ի յանդիմանութիւն իշխալ տրուած անտեղի պատասխանին, որոշեց ձեռք դարնել հայր Ալիշանի գեղեցիկ հատորներու հրատարակութեան: Պատկառելի ծերունին ճշմարիտ գտնականի մը անվտանգութեամբ կարծես ուղղով էր մայրկեան մը հրաժարուիլ իր բաղժալիւստ գործոց տպագրութենէն, մանաւանդ որ վանքին վարչութեան ևս նախանգամ լինելով, յայտնի էր նմա այն ժամանակի անտեսական անձուկ վիճակն ու անապահով կացութիւնը: Բայց միւս կողմէն չէին աւուրց բաղժանի զինուորը հնազանդեցաւ աւանապատեա առաջնորդի ձայնին և սկսուեցաւ «Սիւտանի» կամ Կիլիկիոյ համապատու մը տպագրութիւնը, որոյ ճաշակն արդէն յայտնի էր ազգին կանուխ հրատարակութեամբ «Շիրակայ» տեղագրութեան: Ապա հետզհետէ յաջորդեցին հետեւեալ խոշոր հատորները՝ «Այրարատ» և «Սիւսական կամ Սիւնիք», առ այդ նպատողաց՝ արդէն մեծանուն հեղինակն իր երախտագիտութիւնն ու շնորհակալութիւնը յայտնել է գրոց յառաջաբանին մէջ:

Գործը, ինչպէս կը տեսնուի, սկսած էր յաջողութեամբ յառաջ գնալ, և Միաբանութիւնը կը յուսար Ալիշանի տեղագրած հայրենի 19 աշխարհներից գոնէ մեծագոյններն և կարեորագոյններն աւարտելով ի լոյս ընծայել: Բայց այդ գրուի գործոց հատորներու անթիւ պատկերաց, աշխարհացոյց բարոյեղից և մանրանկարներու

Արատասիր էկզարխ արքեպիսկոպոս Ֆլավիան, Թիֆլիսի հայոց առաջնորդ արքեպիսկոպոս Սուրենյան, հոգաբարձու Նանովսկի, բոլոր միւս գիմնազիականները և դպրոցները տեսուհներն ու բազմաթիւ հասարակութիւնս Գիմնազիական զարդարված էր ծաղիկներով և դրօշակներով: Տեսուչ Օրբանովսկի կարգադրած հաշիւը երեւոյց, որ Կովկասի անդրադարձ գիմնազիական բազմաթիւ 20 դասարանները—երկու նախապատրաստական իրանց երկու զուգընթացներով: Ամենից ընդունակ աշակերտները, ըստ ազգութեան, հրէաներն են, իսկ ամենից յետադեմը—թուրքերը: Գիմնազիայի վրա ծախսվել է 1897/8 ուսումնական տարվայ ընթացքում 110,000 ռուբլի: Տեսուչը գովասանքով խօսեց մի քանի ուսուցիչներին մանկավարժական գործունէութեան մասին: Աշակերտական երգչախումբը երգեց մի քանի կտորներ զանազան օպերաներից, իսկ երաժշտական խումբը նուազեց մեծ աջողութեամբ մի քանի երաժշտական կտորներ: Ուսուցիչ Կարպիսկի կարգադրեց մի դասախօսութիւն Պոլսոյ կուլտուրայի մասին:

«Բազմալից» մէջ կարդում ենք. «Անդրկոյ Հայկական նպատաստմանոյց յանձնաժողովին ձեռնով Հաճինի մէջ հաստատուած հայ մանաւորանէն» գործաւոր հայ կանայք իբր երեխայիք գործ մը Ուէստմինսթերի դռնին ձեռքով լնդուհանդէպ մատուցած ըլլալով, այս հայկական նորերը Ն. Վեհափառութեան շատ հաճոյ անցեր էն:

Իգական սեռին պատկանող շատ անձինք, դիտարկութիւն ունենալով մտնել ատամնաբուժական դպրոցները մէկ կամ բժշկական բարձր կուրսերը. դիտում են խնդիրքով թող տալ ներանց քննութիւն տալ՝ վկայական ստանալու համար իգական գիմնազիական վեց կամ եօթ դասարանները անցնելուց զետեմալու մասին: Այդ դէպքում, հարց դարձելով, թէ արդեօք կարող են այդպիսի անձինք քննութեան ենթարկվել գիմնազիական աշակերտութեան հետ միասին, որովհետեւ իրանց տարիքով խնդրատունները համարեա միշտ մեծ են լինում VI—VII դասարանների աշակերտութեանը: Ներկայումս, «Моск. Вѣд.» լրագրի խօսքով, ժողովրդական բուսաբուժական միջնակարգ դպրոցները Սոսկոլայի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուին, որ գիմնազիական վեց կամ եօթ դասարանների վկայական ստանալով ցանկացողները, որոնք տարիքով մեծ են, կարող են քննութեան ենթարկվել, բայց իրաւունք չունեն, քննութիւն բռնանելուց յետոյ, մտնել համապատասխան դասարանները:

Բազուից պ. Առաքել Ծառուբեանցի նուիրած «Մշակի» չորս օրինակները խմբագրութիւնը կարգադրեց ուղարկել 1899 թականի ընթացքում. 1) Գորու հայ գիւնդներին, 2) Քիւրդիներին գիւնդներին դպրոցի հայ ուսանողներին, 3) Զանգեզուր գաւառի Բուխարի գիւղի հայ հասարակութեան և 4) նոյն գաւառի Արծուանի գիւղի եկեղեցական դպրոցին:

«Русскія Вѣдомости» լրագիրը հաղորդում է,

փորագրութեանը և մաքուր տպագրութեան ծախսերը, անհամեմատ վեր էին իր չափաւոր ոյժերից, քանի որ միւս միաբանից նշանաւոր երկասիրութիւնները ևս չէր կարելի ի բաց թողել: Ե Միաբանութիւն առ այդ կը յատկացնէր ջուկ դրամագրութեանը, կը տպագրէին Ալիշանի գործերից միայն երկուսն իր յիշուած օրինակ, և անոր ալ և ոչ կէսը կը վաճառուէր: Բայց օգնութեան և քաջակրթութեան խոստումները գրեթէ միշտ խօսք կը մնային, զոր կը իշխէ մեծատուն հեղինակը իր հատորաց յառաջաբանութեանց մէջ:

Մինչ իրաց հանգամանքներն այսպէս էին, չորրորդ ժամանակաշրջանի մէջ արդէն սկսած երևան գալ Խալիլայի խղճալի տնտեսական դրութիւնը, և սկիզբն տրուեցաւ Տաճկաստանի բարբարոսական աւերածութեանց և սրածուլութեանց՝ որ սպաննեց զգալուն սիրտ ունողաց ամանայն աշխոյժը: Նրկու դէպքը ևս կարեւորէր հարուած տուին վաճառի եկամուտներու աղբիւրներին: Ի նկատի պէտք է առնել առաջինի ներկայումս, որ Խալիլայում գիւղացիների հետ կիսովի են մշակվում հողերն, որ վերջին տաւրիները, ինչպէս յայտնի են ընթերցող հասարակութեան, յետին կարողութեան մէջ կը տուայտի և կը տառապի ժողովուրդը, ճնշվելով և ուժաւազու լինելով ծանր հարկերի տակ, հետեւապէս զգալի փոփոխութիւն կրեցին նաև Վանքի հասոյթները, որոյ վրա աւելացաւ գետերու վնասները ողորմունքներ, որ երկու-երեք տա-

ր Սամարայի նահանգի չորս գաւառներում մօտ 150,000 քաղցած երեխաներ կան:

Մենք ստացանք մի նոր ուսուցիչ պարբերական հրատարակութիւն, «ЗНАМЯ» անունով, որ հրատարակվում է շաբաթը մի անգամ: Խմբագրութիւնը յայտնում է, որ իր նպատակը կը լինի զարգացնել աշխատաւոր դասակարգի մէջ գործունէութեան պահանջ, համբաշխութիւն, կենսաբանական կարողութիւն և գիտական վերաբերմունք դէպի սեփական շահերը: Առաջին համարից չէ կարելի հաստատապէս եզրակացնել, թէ որքան կաջողվի խմբագրութեան համար, որ բարեբախտաբար թէ դժբախտաբար, անյայտութեան մատուցեալ:

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ մեկ հեռագրում են դեկտեմբերի 20-ից. «Այսօր մայր եկեղեցում հոգեհանգիստ կատարվեց Գրիգոր և Անդրէաս Արծուանիների համար»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄՍԱԿ ԹԻՐԻՔԻԱՍԻՑ

4. Պօլիս, դեկտեմբերի 6-ին

Արդէն գրած էի ձեզ ի մասին այն չարժուներուն՝ զոր Բերլինի լրագրներն ի գործ դրին նախապէս՝ փոխանակ Խալիլ-Բիֆաու փաշայի, Կրետէի անկալ կուսակալ՝ Ջէվադ փաշան եղբորդութեան աթոռը բարձրացնելու համար, որ բարեբախտաբար թէ դժբախտաբար, անյայտութեան մատուցեալ:

Արդէն դիտել՝ որ Ջէվադ Կրետէին Պալեստին դրկուած էր՝ իբրեւ մասնաւոր ներկայացուցիչ սուլթանի անձին՝ Վիլհելմ II կայսրի առջին: Վստահութեան պաշտօն մ'էր այս՝ զոր սուլթանը յանձնեց Ջէվադին, որպէս իր կարող լինի ան՝ երկուց վեհապետաց միջև մտերմական յարաբերութիւններն աւելի ևս ամրապնդելու և, մանաւանդ, բոլորովին պաշարելու Գալլէրին ունի ու ուրուշը գործուն և թիրք շահերու համարաշխութեան նկատմամբ: Գրեթեմ լրագրները, ձեռն առնել, մինչև իննեորդ երկինքը կը բարձրացնէին Ջէվադը, բայց հիմա, իրեք փոխտուած են, հիմա Գրեթեմիան բնաւ չի դադարէր Ջէվադով:

Ամեն հանդէսներու մէջ՝ ուր որ Վիլհելմ II կը ներկայանար իբրեւ գերման եկեղեցւոյ պետ՝ ստղաւարտ ի դուլի, իբրեւ քաղաքի՝ սուսեր ընդ մէջ և, իբրեւ ջատագով խալիսութեան միշտ բաժակ ի ձեռին, և, այն ամեն արարողութեան պահուն, ուր երկայնապատում ձառնելով կը բացատրէր Գրեթեմիայ և Թուրքիոյ միջև գոյացած դաշնակցութեան անքակտելի հանգամանքը, Ջէվադ՝ կան ընաւ ներկայ չի գտնուեցաւ, և կամ, բոլորովին հեռացուեցաւ. երբեք և ոչ տեղ մը՝ ուր և է գործով կամ պաշտօնով չի յիշուեցաւ սուլթանի այդ անձնուրէր պաշտօնին անունը՝ մինչև ձեռն առնել՝ որ լուեցաւ՝ թէ այդ տարաբախտ անձնաւորութիւնը՝ Ջէվադ՝ Կամասկոսի կուսակալութեան զինուորական ընդհանուր հրամանատար կարգուեց և, գոգ իմն, մշտնջենապէս վտարուեց է հին, կայսերական Վ'րբ բանակին մեծ-հրամանատարի պաշտօնով՝ նմա՝ գաւառին ընդհանուր կուսակալութիւնն ալ իրեն յանձնուեցաւ. պայմանաւ, և յետոյ՝ անշատելով:

Բոլոր հոգեբու մի մասն կատարեալ անբերութեան դատապարտեց վրայ բերած աւաղախձով: Նրկուրդի նկատմամբ կարելի է առնել և յայտնի իսկ է, որ Տաճկաստանի այս քանի ամաց աղ-զային շարժմանց, վրդովմանց և երկրին լուսն-վրկեանց պատճառաւ, գրեթե գրեթէ չեն վաճառուեր, մասնաւոր որոնք աղբին վերաբերեալ նիւթեր կը պարունակեն: Բայց տպարանը զգալի կորուստով շարունակում է գործել և տպագրած թերթերը մնում են պահեստի մէջ, սպասելով աւելի աջող ժամանակի:

Այլքան արտաքին և մեծագոյն ոյժերից եկած ձախողութեանց և խղճնդոտների վրա, հարկ է աւելացնել նաև վերջին ամենաթաւոր կորուստը և վնասը, զոր պատճառեց Ջէվադին իտալական աշխարհական գործակալը: Այսպիսի մի անձնաւորութիւն ի վաղուց եղել է միաբանութեան արտաքին գործոց համար և զինքը ներկայացնելու դատաստանական և այլ հաստատութեանց առջին: Այդ երախտաւոր և հաւատարմ ծնողաց անհուն գաւազը, կայծակնորոյց տնտեսական անիրաւ տնտեսի նման, խարդախութեամբ ենթարկեց Ջէվադը մի քանի հազար ռուբլու վնասի:

Ահա ինչից ստիպուած Միլիթարեան հայերն իրենց պատուաւոր և բազմախառ Տօր Ալիշանի մնացորդ պատրաստի միայն չորս ուսուար և բազմաթիւս գրութեանց տպագրութեան չեն յանձնել: Մեր ասածներին արդեօք չի համապատասխանել նաև բժիշկ Զաւեանի յայտնի թղթակցութիւնը Վենետիկից, որ

Սուլթանին կողմէ տրուած սոյն որոշումը, տարախոյս չի կայ որ՝ նպատակաւոր էր: Ջէվադ՝ իբրեւ ամենահաւատարմ հաճոյակատարը Սուլթանին, եռանդուն գործունէութիւն մը ցոյց տալու համար, իրեն հրամայուածէն շատ աւելին ըրեր էր, որով ժողով անգամ չէր անցուցեր թէ, այդպէս վարուելով, կերպով մը կայսեր սնափառութիւնը պիտի վերաւորէր, ուստի, փոխանակ իր վեհապետին շնորհներուն արժանանալու, անոր սրտմտութիւնն հրաւիրէր էր իր վրա: Բայց, այս պարագային մէջ, Ջէվադ՝ եթէ այժմ անէ՞ք կը թափէ Վիլհելմի դիտուն՝ իր անկմանը պատճառ լինելուն համար, ոչ նուազ կը սրտնեղի անշուշտ երողական լրագրներուն դէմ ալ՝ իբրեւ սկզբնապատճառ իր դիտուն եկած այս անակնկալ փորձանքին, վասն զի այս վերջիններն ուժգին կերպով բողոքեք էին Վիլհելմ II-ի, իրենց թղթակցներուն դէմ յարուցուած խայտառակ արգելքներու մասին անոր ուղեւորութեան պահուն:

Օսմանեան կառավարութիւնը շատ կը սոսկայ, ընդհանրապէս, լրագրական հրատարակութիւններէն, և, մասնաւորապէս, օտար լրագրութեանց թղթակցներէն, ուստի բարձրագոյն հրաման տուցեր էր Ջէվադ՝ որ լրագրաց թղթակցներէն զոռչանայ, հեռու պահէ զանոնք կայսերական ուղեգնաց թափօրէն և արգելէ՝ անոնց ամեն բան իմանալու, կայսեր բոլոր շարժումները մօտէն քննելու և իրենց լրագրներուն հաղորդելու: Ջէվադ խղճմտօրէն կատարած էր իր պարտականութիւնը՝ մի և նոյն հրամանը հաղորդելով նաև կուսակալներուն, միւլթեարեքներուն, զայնապահներուն, բոլորից ալ պաշտօնեաներուն և զինուորական բոլոր հրամանատարներուն:

Օսմանեան բոլոր պաշտօնատէրքերը կէտ առ կէտ կատարած էին իրենց տրուած հրամանները, կարծեք էին՝ թէ լոկ սուլթանին հրամաններն ի գործ դնելով՝ խնդրել կը վերջանար, երբեք մտքերնէն չէին անցուցեր թէ գրեթե իսկապէս՝ հոգաւորութիւն Վիլհելմ՝ զբառուելուց զօրութեան օրդաններուն կարծեքներն ալ իմանալու փափաքող էր: Հասկանա իրենց սխալը, բայց սակայն Ջէվադ միայն տուեց:

Անդրկական, ֆրանսական, աւստրիական և իտալական մամուլ թղթակցները՝ գնդապետ Ծօլի միջոցաւ՝ որ կայսերական զորդին ուղևորութեան կարգադիր պաշտօնեան էր, խնդրագիր մը մատուցեք էին Վիլհելմի իմաց ընելով՝ թէ օսմանեան իշխանութեանց իրենց դէմ ձեռք առնած ջանքերով միջոցները զիրենք բացարձակապէս անկախելութեան մասին էին՝ պէտք եղած տեղեկութիւնները հաղորդելու իրենց լրագրներուն: Կայսրը, անմիջապէս, իր ներկայութեան ընդունել էր բոլոր թղթակցները՝ որոնք, պարագային օգուտ պատուելով, յայտնեք էին թէ բոլոր այս շարքաց կատաւոր միմիայն Ջէվադ փաշան էր: Վիլհելմ ամեն դիւրութեան ընձայած էր անոնց՝ հեռագրելով մինչև իսկ սուլթանին՝ Ջէվադի այս արտակարգ ընթացքի մասին և իր դժգոհութիւնը յայտնելով:

Պաշտօնէն ի պատասխան ուղղուած հեռագիրը չէր կրնար անշուշտ պաշտպանողական լինել Ջէվադի մասին՝ որ՝ թէպէտ ուղղութեամբ իր պաշտօնին տէրն էր եղած՝ սակայն՝ դիւանագի-

տական ձեւակերպութիւններէ հեռու, չէր կրցած, խեղճ մարդը, անողապապէս ի գործ դնել այդ ուղղութիւնը, որ բնականաբար մեծ տահաւորին պատճառեց սուլթանին ալ:

Արդ՝ Ջէվադ փաշա, պարզապէս զոհն է Վիլհելմին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Պարկիլց հեռագրում են, որ վճարակ դատարանի նախագահ խօսեց միջնորդ-նախագահ Դիւլիսի հետ Դրէյֆուսին վերադարձնելու մասին և համոզեց նրան բերել տալ Դրէյֆուսին:

—Հռոմից հեռագրում են, թէ Վատիկանում դժգոհ են, որ Ֆրանսիան առևտրական դաշնագիր կապեց Իտալիայի հետ:

—Վիեննայից հեռագրում են, որ փոքր գիւնդները մէկուս գտան մէկ անառակ կնոջ դիւակ, որը սպանված էր Ջէկի եղանակով:

—Վ. Պօլից «Polit. Corresp. լրագրին հաղորդում են, որ վերջին շաբաթները մահացականները սպանեցին Մոնաստիրի մօտ գիւղերում գտնվող 12 քրիստոնեաներին: Տեղական իշխանութիւնները քննութիւն սկսեցին, և կայանաւորեցին շատ մահացականներին, բայց յանցաւորները չեն գտնված: Այն լուրը, թէ այդ սպանութիւնները կատարվել են մահացական կօմիտէի նախաձեռնութեամբ, չը հաստատվեց: Այդ յանցանքները, ըստ երևոյթի, մահացականների գործ են, որոնք յոյս ունեն այդ ճանապարհով պաշտօնակ անել տալ նահանգապետ Արգուլ-Քէրիմ փաշային, որը ատելի է նրանց իր խտտարտութեան պատճառով:

—Բերլինից «Temps» լրագրին հեռագրում են, որ աստուածաբանութեան պրօֆէսոր Կաֆանի նոյնպէս բողոքում է՝ Շէլլիգից գանիացիներին աքսորելու դէմ:

—«Frankf. Zeitung» լրագրի 4. Պօլի թղթակցը հեռագրում է դեկտեմբերի 9-ից. «Այստեղի դիպլոմատիական շրջաններում մեծ դժգոհութիւններ է նկատվում Բ. Դրան անվերջանալի ձգձգումների դէմ: Մակեդոնիայի վերաբերմամբ Ռուսաստանը դիմեց սուլթանին՝ առաջարկելով պատմի երկրակից յանցաւոր պաշտպաններին և պաշտօնակ անել նահանգապետին և ուրիշ պաշտօնեաներին, բայց սուլթանը հապի թէ այդ քայլն անի, որովհետեւ վաղանցիկները պատի հովանաւորութիւնն են վայելում: Պաշտուտ մինչև անգամ յայտնում են, թէ ոչինչ մահացական հարց գոյութիւն չունի:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ նոյեմբեր ամսին իր գոյութիւնը դադարեցրեք «Cosmopolis» հանդէսը, որ հրատարակվում էր Ներսիսյան չորս լեզուներով—ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլերէն և ռուսերէն: Ներսիսյան մամուլը ցաւ է յայտնում, որ այդպիսի մի լուրջ և օգտակար պարբերական հրատարակութիւն չը կարողացաւ երկար գոյութիւն ունենալ. նա հրատարակվեց միայն երեք տարի: Հանդէսը խմբագրվում էր մեծ խնամքով և տալիս էր դրական ու փոխանակ մշակված յօդուածներ. նրան աշխատակցում էին եւրօպական գրականութեան նշանաւոր ներկայացուցիչները. հրատարակվեց դիտարկութիւն ունեցե եւկող տարվաից հրատարակել նաև իտալական և օկանդիանեան մասերով, սակայն հասարակութեան անտարբերութեան շնորհիւ, նա ստիպվեց դադարեցնել հանդէսը, որովհետեւ արդիւնքը բաւական չէր՝ անհղին ծախսերը ծածկելու:

տակարարութիւն գիտնանաւ Ասան, ընթերցող, բեղ ծանօթ առաջին, զինչ է «Պանց լուրդ սովեցնել»—piscem natam docet! և այդ հերքէ է:

Արդ՝ վերջին անգամ մի ևս կը հրաւիրենք հասկացող հասարակութիւն, ուշ դարձներու հետեւեալ անդրադարձութեան վրայ ալ: Հայր Աւետի Ալիշան եօթնամասուն և իննամեակ պատկառելի ծերունի մ'է և՛ հասակաւ, և՛ հմտութեամբ, զոր կարելի է կոչել շուրջ մարան աղ-զային գիւտեւեաց, որով կը պարծի Ս. Ղազարու վանքն և գրեց նորա հետ բաղանդակ աղին ևս. արդ՝ եթէ Միաբանութեան իննեար կարտը միջոցներ, միթէ կարելի էր օր մ'առաջ տպագրութեան չը յանձնել այնպիսի երկասիրութիւններ, որ ուրիշ աղագ ժող բազմաց ընկերակցութեան մէջ ևս մարան կը շարունակու, մինչ Ալիշան ինք միաբանկ ըրած է այդ: Որպէս չէ կարելի հասկանալ, որ յետագայ հատորներն անտիպ մնայն անփութաբաններ կորուստ և ցաւ է Միլիթարեան Հարց համար, ինչպէս որ ընդհակառակ մի-մի պատուաբեր կոթողներ են նախընթաց երեք հերակեան հատորները՝ Սիւսուան, Այրարատ և Սիւսական:

Միլիթարեանը Վենետիկ շատ լաւ կիմանան, որ հանձնարեղ Ալիշանի պէս հակա անձնաւորութիւններ, հայ ազգի համար, դարերի ընթացքում միայն կարելի է ծնանի:

Գ. Վ. Նահապետեան

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՄԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԵՏԵՐՈՒՐԳ, 20 ղեկտեմբերի: Ի նկատի ունենալով, որ «Մշակ» լրագիրը շարունակում է իր ֆեաական ուղղությունը, որ արտայայտվեց այժմ «Культурные земли» վերնագրով յօդուածում, ներքին գործերի միտիտորը որոշեց՝ յայտնել «Մշակ» լրագրին երրորդ նախագրուշուծի յանձին հրատարակել տիտուեանի սովետնիկ վախիլի Գայտերովի, և խմբագրի, նագվորնի սովետնիկ Մատիկ Գորովնիսու, դագրեցնելով լրագիր վեց ամսով:

ՐՈՒԿԱՊԵՏՑ, 20 ղեկտեմբերի: Պատգամաւորների ժողովը վիճաբանութիւններ յետաձգումը մինչև յունվարի 3-ը ընդունելուց յետոյ ազգային, ժողովրդական և անկախ կուսակցութիւնները բողոք բարձրացրին այն անկանոն դրութեան դէմ, որ սկսվելու է յունվարի 1-ից: Բանֆի կամենում էր խօսել, բայց սարսափելի աղմուկ սկսվեց: Նիստը փակված է:

ՊԱՐԻՋ, 20 ղեկտեմբերի: Փաստերի առաջին ընդունվելուց և Բորեպէրի և Բարդի ցուցմունքներից երևաց, որ Բարդիւնի վերագրված՝ ժմ սիրելի Պիկարը խօսքերը և նրա ասածները գեներալ Գոնդի ցուցմունքների մասին արտասանված չեն եղել:

ՎԻԵՆՆԱ, 20 ղեկտեմբերի: Հրատարակված է կայսերական հրովարտակ, որ հրամանագրում է առանց փոփոխութեան պահպանել 1899 թվի համար երկու կայսրութիւնների մասնակցութեան չափերը ընդհանուր կայսերական ծախսերում:

ՇԱՆԿԱՅ, 20 ղեկտեմբերի: Դեկտեմբերի 15-ին ապստամբների և կայսերական զօրքերի մէջ Սախ-Չոսու-Յզանի մօտ մեծ պատերազմ տեղի ունեցաւ, և յաղթելուն կայսերական զօրքերը:

ՊԵՏԵՐՈՒՐԳ, 21 ղեկտեմբերի: Թագաւոր Կայսրը շնորհեց փոխ-ծովագետ Սալանդէկովին ս. Սէքսանդր Նէկոլու չքանչանք:

ՄԱԿԻՒԻ, 21 ղեկտեմբերի: Ալմադովար դիմեց վաշինգտոնի կարնէտին մի յայտագրով, որի մէջ յիշեցնում է ամէրիկացիների յանձն առած պարտաւորութիւնները՝ ազատել տալ գերիններին Ֆրիւսան կղզիների վրա:

ԿԱՆՏԱՅ, 21 ղեկտեմբերի: Արքայորդի Գէորգի ընդունեց վեց ղեկերին, իւրաքանչիւրին առանձին, և խոստացաւ ապահովել մասնատական ազգաբնակիւթեան հաւատար իրաւունքները: Գործադիր կոմիտեի նախկին նախագահ Սֆակիանակիս, որին արքայորդին յետ կանչեց, վերադարձաւ Կանէյա՝ ազգային ժողովը ղեկավարութիւն ընդունելու համար:

ՊԱՐԻՋ, 21 ղեկտեմբերի: Նոր տարվայ ընդունելութիւնը Նիսնան պալատում տարավեց Պարիզի բերդապահ զօրքի օֆիցերների պատգամաւորութիւններով: Յուրիդէն, իր ճառի մէջ, հաւատարմում էր թէ զօրքը հաւատարիմ է օրէնքին և անձնուէր հայրենիքին:

Ս. ՊԵՏԵՐՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Դեկտեմբերի 18-ին

Լեւոնի վրա 10 ֆունտ արծէ	93	բ. 75	կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ	45	70	ն
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ	37	17	ն
Պոլսի վրա 100 ֆրանկ	—	—	—
Մաքային կուսպներ	—	—	—
Բորային գիւղանոց	—	6 1/2	7 1/2
4% պետական բէնտա	101	—	—
4% ներքին փոխառութեան	100 1/2	—	—
3 1/2% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	95 1/2	—	—
4 1/2% վկայակ. գրաւ. հող. բանկի	100	—	—
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	299 1/2	—	—
Նոյնի	263	—	—
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	220	—	—
5% պետական երկաթուղ. բէնտա	—	—	—
Պետերբ. բաղ կր. ընկ. օրդ. 5%	100 3/4	—	—
Մոսկովի բաղ կր. օրդ. 5%	99 3/4	—	—
Օդէսայի	99 3/4	—	—
Թիֆլիսի	99 3/4	—	—
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6%	—	—	—
Նոյնի	99 3/4	—	—
Գուծ ախիսի կալ. բանկի. 6%	101	—	—
Նոյնի	100	—	—

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

ԲՈՅԻ-ՊՐՈՄԻՍԷԼ, Բողոքան Մեկը-Էյնաթեանցին. Ձեր բաժանորդացիներ 1899 թվի համար վճարեց Ի. Մ. Տէր-Ստեփանեան, դուք ևս ուղարկել էք 10 ր. կարգադրեցէք, թէ ինչ պէտք է անել այդ գումարը:

Խմբագիր՝ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԲԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատար.՝ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ԺԱՌԱՆԳՆԵՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՎՐԱՑ ԱՋՆՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

Այսօր, ղեկտեմբերի 22-ին

Դերասան Հ. Ղ. Խարազեան

Մասնակցութեամբ հայ դերասանական խմբի անդամների և տեղական սիրողների, կը ներկայացնէ

„ԲՈՅՐ և ԵՂԲԱՅՐ“

Ողբ. 5 դրծ, 6 պատկերով:

Գալէթի տոմսակները էժանացրած են:

ՍԿԻՋԸ Է 8 ԺԱՄՆԵՆ ԵՐԵՎԱՆԵԱՆ

Տեղերի գինը սովորականն է:

1—2

ՀԱՅՈՒՆՆԵՐ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ ԴԱՐՈՐԴՈՒՄ ԼՈՎԱԳՐԱՐԱՆԻ ԴԱՐՆԻՍՅԱՐ ԿՐ ՍԿՈՒՐ 1899 թվի յունվարի 8-ից: Գանձակայա փողոց, տուն № 25: 1—3

ԲԺ. ՎԼԵՆ ԵՐԺՐՈՒՆԻ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԳՆԵՐ

մասնակցութեամբ բոլրի, կողորդի, բոլրի և աւանջի հիւանդութիւններով:

Առաւօտեան 9—12 ժ.

Երեկոյեան 4—7 ժ.

Գորովնիկ պրօսպ. № 28, տ. Աղաժովի: 4—15

Լոյս տեսաւ ՄԵՐ ԿՈՋՄԱՍ Թ. ՊԱՏԻ, ԴՈՅԻ ԵՒ ՍԵՂԱՆԻ 1899 թ. ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ ՀՐՈՒՄՑ ԵՐԵՎԱՆԵԱՆ ԵՒ ՆԵՐԱՅՆԵՐԸ Ցանկացողները թող շտապեն մեզ յայտնելու, որպէս զի ժամանակին կարողանանք հասցնել:

Թիֆլիս՝ Մակար Չաչկեան (հ. ո.) 18—20

ԲՈՒՇԿ Զ. Յ. ՂՕԿԻՆԵԼՕՎԸ Ընդունում է՝ վնեւական, ախտական, մորթու և ներքին հիւանդութիւն ունեցողներին:

Առաւօտեան 9—12 ժամը
Երեկոյեան 5—7 ժամը:

Առանձին ընդունելութիւնը, ներքին և մորթու հիւանդութիւն ունեցողների համար՝ 12—1 ժամը: Խրիկ-միլիթոսկոպային գործողութիւն՝ խորխի, մէզի, արեան և ախտական հիւանդութիւնների: Գանձակայա փողոց, տուն Մարգարովի, № 31: 7—20

Կենտրոնական գրախաւսանցում թիֆլիսում

Վաճառվում են հետեւեալ նոր գրքերը:

ԵՐԻՑԵԱՆՑ ԱՂ. Պատմութիւն 75-ամեայ գոյութեան Ներսիսեան հայոց դպրոցի, որ թիֆլիս (1824—1899 թ.) վեց պատկերով. Թիֆ. 1898 թ. գ. 2 ր.:

ՅՅՈՒՆ Գ. Ա. Сношения Петра Великого съ Армянскимъ народомъ. Документы, извлеченные изъ Московскаго главнаго и СПбургскаго архивовъ министерства иностранныхъ дѣлъ, Австрійскаго придворнаго и государственнаго архива, королевско-баварскаго тайнаго государственнаго архива и другихъ учреждений. СПб. 1898 г. п. 5 р. (հ.) 5—10

Լոյս տեսաւ և ծախվում է Կենտրոնական գրախաւսանցում և գաւառական այլ գրախաւսանցների մօտ

ՅՈՎԱՆՆԵՍ ԵՂԻՍԱԿՈՐԱՆ ԸՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱԽԱՎՍԱՆԳՐՈՒԹԻՒՆԸ Գրեց ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԵՂԻՍԱԿՈՐԱՆ ՍԵԿՐԵՏԱՐԸ (հ. ո.) Գինն է 1 ռուբլի: 6—10

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԹՈՒՐԻՆ ԲԵՐԵՐԵՆԵՆԻ ՂԱՅՈՑ ՆՈՐԱԿՈՅՆ ԲԱՆԱՍԵՂՆԵՐԸ Մասն. I. (Կրեւելական անվել) Գինը 20 կ. դիմել Թիֆլիսի Կենտրոնական գրախաւսանց և Բաղու եղբ. Թառայեանցների գրախաւսանց: 2—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ

Երբեք չէ ի զիտութիւն հասարակութեան, որ ծաղկահատութիւն ու կրկնապատկարումը քաղաքային հիւանդանոցի բոլոր 3 բաժանմունքներում, այն է՝ Կենտրոնականում (Մուկրանսկայա փողոց, տուն Տէր-Յովսէփեանի), Հաւաքարի բաժանմունքում (Կարնեւիսկայա փ. տուն Տէրտէրովի) և Խարիւղի բաժանմունքում (Վորոնջովսկայա փ. տուն Նիկոլայովի) տեղի կունենան նաեւ կիրակի օրերը՝ առաւօտեան 9 ժամից մինչև 11-ը:

1—3

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1899 ГОДЪ НА ГАЗЕТУ „КАСПИЙ“

„КАСПИЙ“

(XIX годъ изданія).

Въ 1899 году „Каспій“, въ Баку, ежедневно, будетъ выходить по прежней программѣ газеты литературной, общественной и политической, съ обширнымъ нефтянымъ отдѣломъ, при той же самой подписной цѣнѣ.

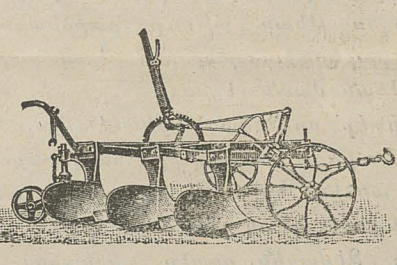
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: съ доставкой: на 12 мѣс. — 7 р., на 11 мѣс. — 6 р. 50 к., на 10 мѣс. — 6 р., на 9 мѣс. — 5 р. 50 к., на 8 мѣс. — 5 р., на 7 мѣс. — 4 р. 50 к., на 6 мѣс. — 4 р., на 5 мѣс. — 3 р. 50 к., на 4 мѣс. — 3 р., на 3 мѣс. — 2 р. 50 к., на 2 мѣс. — 2 р. 50 к., на 1 мѣс. — 1 р.

Съ пересылкой: на 12 мѣс. — 8 р. 50 к., на 11 мѣс. — 7 р. 50 к., на 10 мѣс. — 7 р., на 9 мѣс. — 6 р. 50 к., на 8 мѣс. — 6 р., на 7 мѣс. — 5 р. 50 к., на 6 мѣс. — 5 р., на 5 мѣс. — 4 р. 50 к., на 4 мѣс. — 4 р., на 3 мѣс. — 3 р., на 2 мѣс. — 2 р. и на 1 мѣс. — 1 р. 50 к.

ЗА ГРАНИЦУ: на годъ 13 руб. полгоду 7 руб.

Допускается разсрочка платежа подписныхъ денегъ на слѣдующихъ условіяхъ: при подпискѣ вносится не менѣе 3 руб. городскими и 4 руб. 50 коп. иногородними подписчиками; затѣмъ 15-го февраля 2 руб. и 15-го марта 2 руб.

ИНОГОРОДНЫЕ АДРЕСУЮТЪ СВОИ ТРЕБОВАНИЯ ВЪ БАКУ, ВЪ РЕДАКЦІЮ ГАЗЕТЫ „КАСПІЙ“. Подписка принимается: въ Баку — въ конторѣ газеты, Николаевская улица, домъ Г. З. А. Тагіева; въ Тифлисѣ — въ книжн. магазинѣ Хидекеля и у И. К. Славинскаго; въ Кутаисѣ — при книжномъ магазинѣ братьевъ Чигалзе, противъ собора, на Тифлисской ул., собственный домъ; въ Батумѣ — при книжномъ газетномъ агентствѣ М. Николадзе; въ Елисаветполѣ — у Г. А. Альтауэна, при его торговлѣ аптекарскими товарами; въ Москвѣ — въ конторѣ Мэгцль; въ Н.-Новгородѣ — въ Рождественскомъ газетномъ кіоскѣ и во всѣхъ извѣстныхъ книжныхъ магазинахъ столицъ и провинціи. 3—3

Գիտատնտեսական գործիքներ և մեքենաներ

Լ. ԽԱՆ-ԱԶԵՆԻ

250 նկարով: Գինն է 50 կօպ.

Դիմել՝ Тифлис, Обществу Изданія Армянскихъ Книгъ. (հ. ո.) 5—50

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱՍԿԻ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից:

Եւ հակառակ՝ Բաթումից Մարսել, մանկով Տրապիզոն, Սամսուն և Պոլս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 23 ղեկտեմբերի (4 յունվարի) ԱՆԱՏՈՒՆ չորեքշաբթի, նաւագետ ԲԻՍԿԱՆԻ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ: Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրուում են սովորականից պակաս գնով:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճին դիմել ընկերութեան գործակալներին՝ ԲԱԹՈՒՄԻՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնոյին, Նարէթէմայա: ԹԻՖԼԻՍԻՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդաւանեանին, Սիւնի փող. նախկին Արծրունու բարկանարաւ: ԲԱԹՈՒՄ—պ. Ս. Գիւրգենեանին, Կոլլաբալիսնայա հրապարակ: ՆՈՎՈՐՈՍԻՑԿԱ—պ. Մելիսոր Հեքչիրոյեանին: (հ. հ. չ.) 17—20

ДАРՈՄЪ ПОРТРЕТЫ

писанные карандашомъ-верескледомъ

Чтобы распространить въ Россіи свои прелестные портреты, писанные Карандашомъ-Верескледомъ. АРТИСТИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОРТРЕТОВЪ въ Парижѣ СОВЕРШЕННО БЕСПЛАТНО напишетъ всякому читателю или подписчику нашей газеты портретъ Карандашомъ-Верескледомъ болышой цѣности. Для того это объявление должно быть отрезано и прислано вмѣстѣ съ Вашешо фотографіею, по которой Вашъ портретъ долженъ быть написанъ. Въ опредѣленный 25-дневный срокъ, считая съ настоящаго числа журнала, и склянъ лично предложить свою готовность рекомендовать наше Общество между своими родственниками и знакомыми. Просимъ писать четко Вашу фамилию и адресъ на слѣпкѣ фотографіи и прислать ее черезъ почту подъ слѣдующимъ адресомъ: Mon TANQUERREY, Directeur de la SOCIÉTÉ ARTISTIQUE DE PORTRAITS, 9, rue de St-Petersbourg, Paris (France) — Парижъ (Франція). — Ваша фотографія будетъ Вамъ возвращена безъ поврежденія вмѣстѣ съ болышимъ портретомъ, какъ только послѣдній будетъ готовъ.

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱՐԱՆՃԱՄԵԱՆ

Հեղինակ Չեռնարի առևտրական և գործարանական հաշուապահութեան ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու տնոի անձանց՝ 4 ամսվայ ինվադըրում հաշուապահութիւն գործնականապէս, երախտաւորելով, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկելը:

ՊԱՐԱՊՈՒՆԻՔԻ ԱՌԱՎԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի խաղական հաշուապահութիւն բոտ ամենայն առևտրական ճիւղերի, հանդերձ նախալին արդիւնաբերական և կերտմնի գործարանական հաշուետեսութեան:

Բ) Առևտրական թուաբանութիւն:

Գ) Առևտրական նամակագրութիւն:

Դ) Գեղարվեստի և ամենալատ ձեւերի ուղղելը:

Պարագմունքների սկսվելու են 1899 թվի յունվարի 15-ից, ճաշից յետոյ և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր 2ՈՐՍ ամսից յետոյ: Իսկ կրկնակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարագմունքներ:

Ցանկացողները թող դիմեն դրաւոր կամ անձամբ 3 ժամից մինչև 5 ժամ երեկոյեան, Ս Օ Լ Օ Լ Ա Վ, Սերպիեւսկայա փողոց, տուն Լիւիցեանի, № 20:

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍԻՄ, Խիղիկէլի գրաւաւանդանոց և հեղինակի մօտ, և Խուսաւտանի բոլոր յայտնի գրաւաւանդանոցներում: Գինն է 3 ր. 50 կօպէկ: Օտարաբարդացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու: (հ.) 7—20